

Оборнені задачі будови і вивчення алгоритмів

Пряма задача вивчення програмування

Початкове навчання, загальна схема процесу програмування показані на рисунку 1.

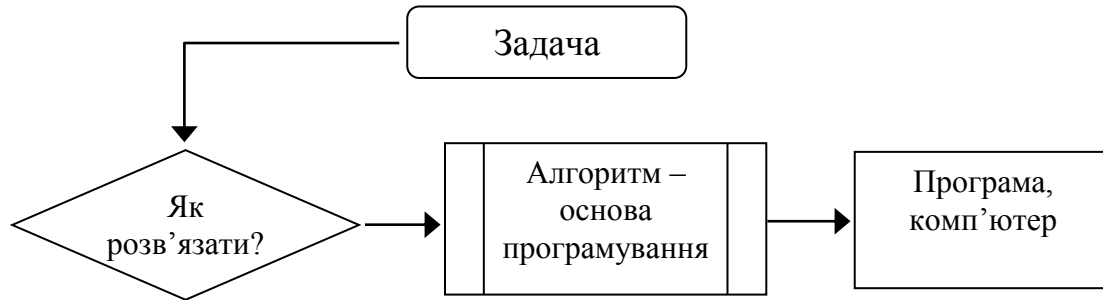

Рис.1. Кроки процесу розробки програми

Приклад задачі. Маємо три фігури кругової форми різних радіусів, як на рисунку 2.

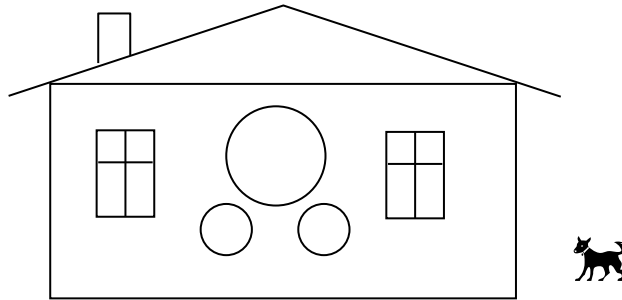

Рис.2.

Більше коло має радіус R_v , а обидва менших – радіуси r_m .

Потрібно зафарбувати кола, маючи в наявності фарбу для максимальної загальної площі можливого зафарбування P .

Очевидно, що треба обрати певний план можливого фарбування залежно від кількості фарби.

- 1) зафарбувати все – коло R_v і обидва кола r_m ;
- 2) якщо не вистарчає фарби для п.1, то фарбувати обидва менші кола r_m ;
- 3) якщо не вистарчає фарби для п.2, то фарбувати одне велике коло R_v ;
- 4) якщо й тепер не вистарчає фарби – то нічого не фарбувати.

Алгоритм розв'язку задачі

- 1) дізнатись (прочитати) конкретні значення R_v , r_m , P ;
- 2) обчислити площі великого кола і малих кіл;
- 3) порівняти $S_v + S_m + S_m$ з P ;
якщо вистарчає – то план 1, якщо ні – думаємо далі;
- 4) порівняти $S_m + S_m$ з P ;
якщо вистарчає – то план 2, якщо ні – думаємо далі;
- 5) порівняти S_v з P ;
якщо вистарчає – то план 3, якщо ні – то план 4;
- 6) друкувати результати.

Реалізація алгоритма мовою Python

1) дізнатись (прочитати) конкретні значення R_v , r_m , P

```
Rv = float(input('Радіус великого кола? '))  
rm = float(input('Радіус малого кола? '))  
P = float(input('Скільки є фарби? '))
```

2) обчислити площі великого кола і малих кіл

```
Sv = math.pi * math.pow(Rv, 2)  
Sm = math.pi * math.pow(rm, 2)
```

3), 4), 5)

```
if P >= Sv+Sm+Sm :  
    plan=1  
elif P >= Sm+Sm :  
    plan=2  
elif P >= Sv :  
    plan=3  
else:  
    plan=4
```

6) друкувати результати

```
print('Маємо фарби ', P)  
if plan <= 3 :  
    print('Можна реалізувати план ', plan)  
else:  
    print('Для фарбування недостатньо фарби')
```

Постановка оберненої задачі навчання

Розробка алгоритмів в сучасних комп'ютерних системах має багато методів і технологій. Майбутній розробник має бути добре знайомий з типовими прийомами програмування, а також знати методи і технології. Одним з ефективних методів навчання основ алгоритмізації є метод обернених задач. За таким методом учневі спочатку пропонують готові розв'язки деяких задач. Учень має виконати аналіз розв'язку і спробувати відновити умову задачі, до якої поданий розв'язок, або виконати вручну обчислення за операторами – *обернена* задача навчання. Наступним кроком учневі пропонують вже саму умову подібної задачі, а потрібно записати алгоритм і програму її розв'язування – *пряма* задача навчання. Отже, схема навчання за методом “аналіз-синтез” може виглядати, як на рисунку 3. Кроки 1-2-3-4 повторюємо багатократно для різних типів задач.

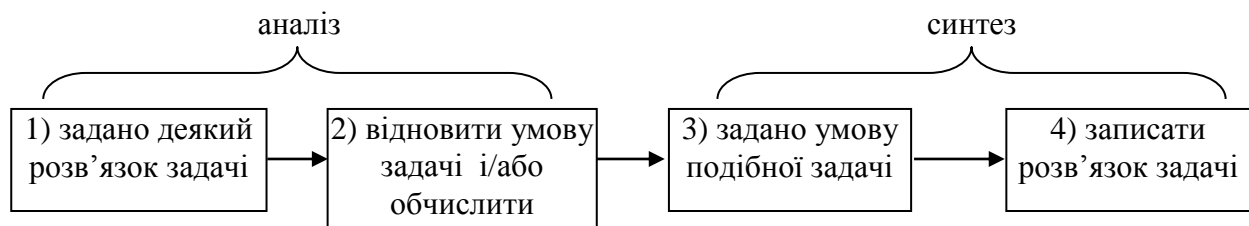

Рис.3. Схема навчання “аналіз-синтез”

Початкове навчання. Обернені задачі

Приклади задач аналізу

1. (Обчислення) Яке значення отримає величина y в результаті виконання таких операторів:

```
int a = 2, b = 3, y;  
y = a++ + --b; y += (++ a - b ++);  
( Відповідь: 6 )
```

2. (Обчислення) Маємо такі оператори C++-програми:

```
int k=8; int b=4; int * p = &k; k = *p + 3*b - k;
```

Яке значення отримає величина k в результаті виконання цих операторів?

(Відповідь: 12)

3. (Обчислення) Що надрукує програма

```
#include <iostream>  
int main() {  
    int n; std::cin >> n; int s=0;  
    while (n>0) { s = s*10 + n%10; n /= 10; }  
    std::cout << s; return 0;  
}
```

якщо у вхідному потоці задано '402352' ?

(Відповідь: 253204)

4. (Відновлення умови) Задано масив 10 дійсних чисел і інші величини:

```
double mas[10], t; int p;
```

Яку задачу розв'язують такі оператори програми:

```
t=0; for (p=0; p<10; p++) if(mas[p]<0) { t+=mas[p]; }
```

(Відповідь: сума від'ємних елементів масиву)

5. (Обчислення з вибором відповіді) Які логічні вирази визначають результат обчислення величини z як true:

- 1) `int a=1, b=2, c=3; bool z=false; z = !z && (a-1);`
- 2) `int a=1, b=2, c=3; bool z=false; z = z || (a-1);`
- 3) `int a=1, b=2, c=3; bool z=false; z = (a+b)>c && z;`
- 4) `int a=4, b=5, c=6; bool z=false; z = (a+b)<0 || !z && z ;`
- 5) `int a=4, b=5, c=6; bool z=false; z = !!z || !z && c;`

(Відповідь: 5)

Приклади задач синтезу

(Задачі синтезу розв'язують після задач аналізу.)

Скласти програму відповідно до умови задачі.

1. Від початку доби минуло k секунд. Який це час в годинах і хвиликах, і в якій половині доби?
2. Задано 5-цифрове ціле число. Порахувати суму цифр, які мають парне значення.
3. Для заданого масиву 14 дійсних чисел обчислити найменше значення серед додатніх елементів.

Фахове навчання. Обернені задачі на обчислення

1. Що надрукує програма

```
#include <iostream>
#include <string>
int main() {
    int n; std::cin >> n; std::string s;
    while (n>0) {
        if (n%2) s = '1' + s; else s = '0' + s;
        n >>= 1;
    }
    std::cout << s; return 0;
}
```

якщо у вхідному потоці задано '39' ?

(Відповідь: 100111)

Це є задача обчислень арифметичних (%,+), бітових (>>=) і літерних конкатенацій (+).

2. Що надрукує програма

```
#include <iostream>
void A(int x, int y) { y = x+1; --x; }
void B(int& x, int y) { y = x+1; --x; }
void C(int& x, int& y) { y = x+1; --x; }
int main() { int x; int y;
    std::cin >> x >> y; A(x,y*y); std::cout << x+y;
    std::cin >> x >> y; B(x,y*y); std::cout << x+y;
    std::cin >> x >> y; B(x,y); std::cout << x << y;
    std::cin >> x >> y; C(x,y); std::cout << x << y;
    return 0;
}
```

якщо у вхідному потоці задано '2 3 2 3 1 5 1 5' ?

(Відповідь: 540502)

Задача на розуміння визначень функцій і способів передавання параметрів при виклику функцій (за значенням, за адресою, за посиланням), а також розуміння різниці між префіксною і постфіксною формою операцій інкременту і декременту.

3. Рекурсивна функція GetAny() читає цілі числа, надруковані по одному на клавіатурі, і виконує деякі обчислення. Послідовність надрукованих чисел закінчується нулем.

```
int GetAny()
{
    int numb;
    cout << "Print int number: "; cin >> numb;
    if(numb==0) return 0;
    else if(numb<0) return numb+GetAny();
    else return GetAny();
}
```

Який результат res буде обчислено за викликом функції

```
int res=GetAny();
```

при такій послідовності надрукованих чисел: 9, 3, -12, 5, -2, -5, -1, 40, 4, 0.

(Відповідь: -20)

Задача вимагає розуміння правил будови і виконання рекурсивних функцій.

4. Складена деяка функція FF():

```
int FF(int a, int b)
{ int res = 4;
  try
  {
    if(a<0 || b<0) throw '<';
    if(a==b) { throw 100; throw 200; }
    res = a / b;
  }
  catch (int p) { res = res+a+p; }
  catch (char) { res = a=b; }
  catch (...) { b=5; a=10; }
  return res+a;
}
```

Записаний оператор, який викликає функцію FF:

```
int y = FF(8,2) + FF(0,-4);
```

Яке значення отримає величина y в результаті виконання такого оператора?

(Відповідь: 4)

Задача на знання технологій будови програм (захищені блоки, виняткові ситуації) і правил виконання програм за винятковими ситуаціями. Потрібна максимальна уважність для виконання "ручних" обчислень.

Фахове навчання. Обернені задачі на відновлення умови

1. Задано масив 10 цілих чисел і інші величини:

```
double mas[10], mm; int p;
```

Яку задачу розв'язують такі оператори програми:

а) mm=1; for (p=0; p<10; p++) if(mas[p]>0) { mm=mm*mas[p]; }

б) mm=1; for (p=-1; p<9; p++) if(mas[p+1]>0) { mm*=mas[p+1]; }

в) mm=1; for (p=9; p> -1; p--) if(mas[p]>0) { mm*=mas[p]; mas[p]=mas[p]; }

(Відповідь: добуток додатніх значень масиву – кожний варіант операторів)

В цій задачі використали такі способи будови задач: а – прямий розв'язок; б – ускладнений розв'язок зміщенням індекса; в – аналіз даних в оберненому порядку.

2. Задано масив з 12 літер і інші величини:

```
char lett[12]; int x;
```

Яку задачу розв'язує такий фрагмент програми:

а) for (x=0; x<12; x++)
if (lett[x]>='a' && lett[x]<='z') lett[x]='A'+lett[x]-'a';

б) for (x=0; x<12; x++)
if (lett[x]>='a' && lett[x]<='z') lett[x]=(int)'A'+lett[x]-(int)'a';

в) for (x=0; x<12; x++)
if (lett[x]>='a' && lett[x]<='z') lett[x]='A'+lett[x]-(short)'a';

(Відповідь: перетворити масив за правилом: малі латинські букви замінити відповідними великими, решту літер залишити без змін. Всі фрагменти розв'язують ту саму задачу.)

Способи будови задач: а – прямий; б – додатковий параметр int перетворення типу; в – додаткове перетворення типу short, але для частини даних.

3. Визначена така структура для координат точок площини:

```
struct para { double x; double y; };
```

Складена функція для опрацювання масиву розміру n з координатами точок площини:

```
int AxBy(para P[], int n)
{
    int U=n; int k=n-1;
    for(; k>=0; k--) if(P[k].x<=0 || P[k].y<=0) U--;
    return U;
}
```

Яку задачу розв'язує функція?

(Відповідь: обчислення кількості точок першої чверті площини)

Це є варіант розв'язку задачі шляхом не прямого обчислення, а шляхом відкидання даних протилежної умови. Це суттєво ускладнює відновлення головної умови задачі.

Фахове навчання. Комплексні обернені задачі

1. (Аналіз, відновлення умови і обчислення)

Для обчислення кореня рівняння $f(x)=0.01-\sin(x+0.06)+\cos(x/2)=0$ на відрізку $[a,b]$ з точністю ϵ методом поділу відрізка навпіл складена рекурсивна функція Korin:

```
double Korin(double a, double b, double eps)
{
    double x, f, result;
    x = (a + b) / 2;    f = 0.01 - sin(x + 0.06) + cos(x/2);
    if (b - a <= eps)  result = x;
    else
        if ((0.01-sin(a+0.06) + cos(a/2))*f < 0)  result = Korin(a, x, eps);
        else  result = Korin(x, b, eps);
    return result;
}
```

Вважати, що $\epsilon > 0$, $a < b$, $f(a) \cdot f(b) < 0$ і $f(x)$ – неперервна і монотонна функція на відрізку $[a,b]$.

Скільки разів буде виконана функція Korin() при виклику Korin(0.8, 1.2, 0.001)?

(Відповідь: 10)

2. (Аналіз, відновлення умови, обчислення, вибір відповіді)

Задано визначення структури точки на площині:

```
struct Point {
    double x, y;
    Point() { x = 0; y = 0; }
    Point(double a, double b) { x = a; y = b; }
    bool operator<(Point two)
        { return sqrt(pow(x, 2) + pow(y, 2)) <
                sqrt(pow(two.x, 2) + pow(two.y, 2)); }
};
```

Задача. «Скласти функцію, яка в масиві координат точок площини шукає найближчу точку до початку координат.» Серед запропонованих нижче варіантів виберіть усі, що розв'язують поставлену задачу.

```
1. Point Find( Point M[], int size )
{ Point T = M[0];
  for (int i = 0; i < size; i++)
  { if (sqrt(pow(M[i].x, 2) + pow(M[i].y, 2))
        < sqrt(pow(T.x, 2) + pow(T.y, 2)))  T = M[i];  }
  return  T;
}
```

```
2. Point Find( Point M[], int size )
{ Point T = Point(M[0].x, M[0].y);
  Point * P = M;  int i;
  for (i = 0; i < size - 1; i++)
    { if (*P < *(P + 1))  T = *P; }
  return  T;
}

3. Point Find( Point M[], int size )
{
  Point T = Point(0,0);
  for (int i = 1; i < size; i++)  { if (M[i] < T)  T = M[i]; }
  return  T;
}

4. Point Find( Point M[], int size )
{ Point T = Point(M[0].x, M[0].y);  Point * P;  int i;
  for (P = M, i = 0; i < size;  i++)  { if (*P < T) T = *P;  P++; }
  return  T;
}

5. Point Find( Point M[], int size )
{ Point T = M[0];
  for (int i = 1; i < size; i++)  { if (M[i] < T)  T = M[i]; }
  return  T;
}
```

Запишіть номери правильних варіантів.
(Відповідь: 1, 4, 5)

Фахове навчання. Оборнені задачі на обчислення з вибором відповіді

1. Задача. «Оголосити функцію введення (з клавіатури) одновимірного масиву дійсних чисел довільного розміру.» Серед запропонованих нижче варіантів виберіть усі, що розв'язують поставлену задачу.

```
1. void read_1(double a[], int n)
{ for (int i=0; i<n; ++i) std::cin >> a[i]; }

2. void read_2(double * beg, double * end)
{ for (double * x=beg; x!=end; ++x) std::cin >> *x; }

3. void read_3(double* begin, end)
{ for (double* x=begin; x!=end; ++x) std::cin >> *x; }

4. void read_4(double * beg, double * end)
{ double * x=beg; while (x!=end) std::cin >> *x++; }

5. void read_5(double a[], size_t n)
{ for (size_t i=0; i<n; ++i) std::cin >> a[i]; }
```

Запишіть номери правильних варіантів.
(Відповідь: 1, 2, 4, 5)

2. У програмі записані структури, які визначають координати точки на площині та її колір:

```
enum PointColor { white, green, blue, yellow };  
const char * pc[4] = { "white", "green", "blue", "yellow" };  
struct ColoredPoint { double x,y; PointColor c;  
    ColoredPoint(double nx,double ny) {x=nx;y=ny;}};
```

Далі визначають і друкують параметри деякої точки. Запишіть номери варіантів, які записані правильно:

- 1) ColoredPoint ttt(2,4); ttt.c=yellow; cout<<ttt.x<<pc[ttt.c]<<endl;
- 2) ColoredPoint ttt(2,4); ttt.c=yellow;
 cout<<ttt.x<<pc[(int)ttt.c]<<endl;
- 3) ColoredPoint ttt(10,21); ttt.c=3; cout<<pc[3]<<(ttt.y-ttt.x)<<endl;
- 4) ColoredPoint ttt(-3,(int)green); ttt.c=green;
 cout<<ttt.x+ttt.y<<pc[ttt.c]<<endl;
- 5) ColoredPoint ttt(000,white); ttt.c=green;
 cout<<pc[white]<<ttt.y+1<<endl;
- 6) ColoredPoint ttt(5,5); ttt.c="blue"; cout<<pc[2]<<ttt.y<<endl;

(Відповідь: 1, 2, 4, 5)